

Трусова Наталя, Кукіна Наталя. Концептуальні положення до трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва на засадах зеленої економіки. *Економічний дискурс*. 2023. Випуск 3-4. С. 73-82.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2023-2-7>

УДК 330.15:332.1

JEL Classification Q01, Q 15, Q 34

Трусова Наталя

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

E-mail: trusova_natalya5@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9773-4534

Кукіна Наталя

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Запоріжжя, Україна

E-mail: kukinanatala81@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3204-0624

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЗАСАДАХ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація

Вступ. *Перебіг економіко-екологічної кризи останніх років, і, особливо, у фазі воєнного стану України, свідчить про невідкладність переходу до іншої бізнес-моделі аграрного виробництва, оскільки на теперішній час модель «зеленої економіки» є єдиною, яка дозволяє комплексно підійти до розв'язання проблеми забезпечення сталого розвитку аграрного сектора в постконфліктному періоді.*

Методи. *У процесі дослідження використовувались наступні методи: монографічний (при вивченні досвіду та особливостей ведення аграрного виробництва на засадах зеленої економіки); метод аналізу та синтезу (при обґрунтуванні залучення еколого-економічних інструментів до бізнес-моделей аграрного виробництва в умовах переходу до зеленої економіки); абстрактно-логічний (при формуванні парадигми інституційного механізму екосистеми в аграрному виробництві на засадах зеленої економіки); теоретичного узагальнення та порівняння (при виконанні теоретичних узагальнень та формулюванні висновків, удосконаленні понятійно-категоріального апарату дослідження); структурно-логічний (при вивченні трансформаційного процесу в циклах регулювання екологізації та ефективності використання земель сільськогосподарського призначення за нової бізнес-моделі аграрного виробництва при переході до зеленої економіки).*

Результати. *Обґрунтовано концептуальні положення трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва та підкреслено цінність природи, яка генерує земельні ресурси для фундаментальних переваг життєзабезпечення сільських територій, попереджує про виникнення ризику руйнування екосистеми. Детермінанти результативності еколого-економічної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу за умови визначення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, забезпечені факторами сталого устрою, від яких залежить стійкість та беззбитковість розвитку аграрного виробництва. Практичне застосування розроблених положень уможливіє корегування окремих елементів еколого-економічної системи суб'єктів аграрного бізнесу, для покращення ефективності виробничої інфраструктури, забезпечення зрушень в*

структурі власності, в правових та організаційних формах господарювання, із врахуванням особливостей сільських територій в різних регіонах України.

Перспективи. Подальший напрямок розвитку моделі аграрного виробництва на засадах зеленої економіки передбачає створення агроекологічного симбіозу як нового виду біоекономіки, в якій використовується міжгалузевий аналіз різних секторів підприємництва на сільських територіях з численними потоками попиту і пропозиції. Впровадження нових бізнес-моделей аграрного виробництва заснованих на біоекономічних засадах дозволить використовувати нові джерела енергії для власного споживання, перетворювати біомасу на додаткову вартість продуктів переробки, і, як результат, винаходити нові життєздатні напрями заробітку для сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: трансформація, бізнес-моделі, аграрне виробництво, зелена економіка, землі сільськогосподарського призначення, сільські території.

Вступ.

Перебіг економіко-екологічної кризи останніх років, і, особливо, в фазі воєнного стану в Україні, свідчить про невідкладність переходу до іншої бізнес-моделі аграрного виробництва, оскільки на теперішній час модель «зеленої економіки» є єдиною, що дозволяє комплексно підійти до розв'язання проблеми забезпечення сталого розвитку аграрного сектора країни в постконфліктному періоді.

Головною метою трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва в умовах переходу до зеленої економіки є збереження земельно-ресурсного потенціалу господарюючих суб'єктів як біотопу природного ландшафту в результаті дії екологічних функцій та зменшення деградації довкілля. Проте перехід аграрного виробництва до моделі зеленої економіки в період воєнного стану держави потребує тривалого періоду модернізації сільських територій та формування нової екологічної системи при зміні інституційного механізму.

На теперішній час розвиток аграрного виробництва на сільських територіях розглядається як один із найбільш важливих факторів біоекономіки через зростаючий попит на біомасу, вироблену в основному в сільських районах і пов'язану з ефективним використанням земельних ресурсів. Основними напрямками зеленої економіки є сільське та рибне господарство, водне та лісове господарство, агропереробна промисловість, туризм, утилізація побутових і промислових відходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз поглиблених досліджень зарубіжних вчених демонструє необхідність змін принципів господарювання суб'єктів на засадах екологічних вимог та норм, як пріоритету гармонізації розвитку євроатлантичної цивілізації, орієнтованої на забезпечення сталого розвитку зеленої економіки, що характеризується своєю інклюзивною природою та здатністю сприяти економічному зростанню, зайнятості та викоріненню бідності, із одночасним формуванням карти функціонування екосистеми, як в національному, так і в глобальному масштабі.

Теоретичні аспекти формування «зеленої економіки» на платформі сільських територій висвітлено у працях таких учених, як: Р. Аміт, Ц. Зот [10], Л. Баас [11], К. Екерберг, Е. Мінер [14], С. Галштедт, Г. Броман, К.-Х. Роберт [16], М. Літідо, Г. Рігніні [19], А. Маскареньяс, П. Коельо, Е. Субтіл, Т. Рамос [21]. Науково-практичним аспектам зеленої трансформації економіки сільських територій та чинникам зеленого економічного зростання присвячені праці таких науковців як: Е. Бланко та Дж. Раззак [12], Дж. Харрис [17], Д. Д'амато та Дж. Корхонен [13], П. Мейли та А. Тейтелбоун [22], Р. Поллін [23], проте, вони потребують поглибленого системного підходу до побудови зелених бізнес-моделей відновлення сільських районів країни, які постраждали в результаті воєнних дій в Україні.

Мета.

Метою статі є обґрунтування концептуальних положень до трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва на засадах зеленої економіки, які визначають масштабованість використання ресурсів на сільських територіях, орієнтованих на універсальні методи й інструменти

біоекономічної стратегії країни, детерміновані факторами результативності суб'єктів аграрного бізнесу та сталим устроєм раціонального освоєння земель сільськогосподарського призначення.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використовувались наступні методи: монографічний (при вивченні досвіду та особливостей ведення аграрного виробництва на засадах зеленої економіки); метод аналізу та синтезу (при обґрунтуванні залучення еколого-економічних інструментів до бізнес-моделей аграрного виробництва в умовах переходу до зеленої економіки); абстрактно-логічний (при формуванні парадигми інституційного механізму екосистеми в аграрному виробництві на засадах зеленої економіки); теоретичного узагальнення та порівняння (при виконанні теоретичних узагальнень та формулюванні висновків, удосконаленні понятійно-категоріального апарату дослідження); структурно-логічний (при вивченні трансформаційного процесу в циклах регулювання екологізації та ефективності використання земель сільськогосподарського призначення за нової бізнес-моделі аграрного виробництва при переході до зеленої економіки).

Результати.

Децентралізований, стійкий і конкурентоспроможний підхід до розбудови зеленої економіки в аграрному виробництві формує мережеве мислення за умови сталого використання природного капіталу. Він дозволяє обґрунтувати концептуальні положення трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва на засадах зеленої економіки та підкреслити цінність природи, яка генерує земельні ресурси для фундаментальних переваг життєзабезпечення сільських територій та попереджує про виникнення ризику руйнування екосистеми. При цьому, детермінанти результативності суб'єктів аграрного бізнесу за умови освоєння ресурсів дозволяють визначити ефективність використання земель сільськогосподарського призначення, а також фактори сталого устрою, від яких залежить стійкість та беззбитковість розвитку аграрного виробництва.

Земельні ресурси, як відомо, не є продуктом людської праці, а створені під впливом об'єктивних природних чинників. Вони є загальнонаціональним благом, а не іманентною нормою приватної власності. Це й має бути імперативом трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва на умовах переходу до зеленої економіки та екологічного землекористування, що закладено в структуру перетворень сучасної земельної політики [1]. При цьому регіональний аспект трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва на засадах зеленої економіки, посилюється зв'язком із еколого-економічною складовою розвитку сільських територій, що є важливим концептом європейської моделі, на яку зорієнтована Україна із перспективою вступу до Європейського союзу.

Трансформація бізнес-моделей аграрного виробництва за умови переходу до зеленої економіки заснована на трьох парадигмах [12]: ефективність використання ресурсів; стійкість екосистем; соціальна справедливість. Оскільки моделі зеленої економіки формують концепцією стійкості, то всі зазначені парадигми мають екологічні, економічні і соціальні ефекти при трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва. Тобто, ефективність використання земельних ресурсів в аграрному виробництві залежить від збільшення природного капіталу та зменшення витрат, що в свою чергу, збільшує сукупну економічну цінність земель сільськогосподарського призначення з урахуванням усього їх життєвого циклу та їх стійкість до ризиків в екосистемі.

Зазначимо, що члени Європейської комісії вважають, що ефективність використання земельних ресурсів позиціонується з обмеженим циклом їх використання, соціальною відповідальністю їх експлуатації та мінімальним впливом на біосередовище [11]. На нашу думку, соціальна відповідальність до використання земельних ресурсів в аграрному виробництві стосується всіх екологічних, економічних і соціальних аспектів.

Водночас, з позицій впливу біосередовища на зміну структури бізнес-моделей аграрного виробництва, трансформаційний процес активізує заміну ознак одного господарського порядку

подібними ознаками іншого порядку, внаслідок чого відбувається перехід кількісних критеріїв екосистеми в якісні перетворення.

Ці перетворення відбуваються у форматі безперервного руху земельних ресурсів, які використовуються суб'єктами агробізнесу під дією ендегенних та екзогенних чинників біосередовища. Тобто, трансформаційний процес є об'єктивним інструментом зеленої економіки, що корегує окремі елементи екосистеми, і, у нашому випадку, це еколого-економічна система суб'єктів аграрного бізнесу, що має покращувати ефективність виробничої інфраструктури, забезпечувати зрушення в структурі власності, в правових та організаційних формах господарювання, із врахуванням особливостей сільських територіях, що мають місце в різних регіонах України. Це необхідно для оптимального розподілу землекористування в аграрному виробництві за певними видами продукції, напрямками та формами спеціалізації аграрних галузей та підприємств, їх розмірами та організаційною структурою.

Оскільки основною якісною властивістю природного капіталу є земля, тоді її характерна специфіка й практичне використання в сукупності із земельною власністю істотно впливають на формування нових земельних відносин між суб'єктами аграрного бізнесу на сільських територіях [2]. Земля як органомінеральне тіло стає засобом виробництва, якщо до неї приєднується жива і минула праця. У зв'язку з цим земля виступає як засіб виробництва в усіх галузях і сферах діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, бо вона є й загальним засобом праці. Однак роль її в окремих галузях аграрного виробництва неоднакова.

Так, займаючись виробництвом рослинницької продукції, створюючи необхідні передумови для зростання та розвитку рослин, суб'єкт аграрного бізнесу обробляє ґрунт, зберігаючи його родючі властивості. Важливий аспект цієї діяльності – процес соціалізації земель, який формує нові умови регулювання господарської діяльності та трансформує земельні відносини між суб'єктами аграрного бізнесу.

Соціалізація земель є цілісною системою, яка об'єднує природні й соціальні вихідні елементи для пізнання біосередовища аграрного виробництва та його місця у забезпеченні продуктового базису природного капіталу в державі, а також вирішення комплексу питань суб'єктів аграрного бізнесу [3]. З іншого боку, соціальна сутність земель проявляється в різноманітних формах діяльності суб'єктів господарювання, оскільки людським ресурсам, які обробляють землі сільськогосподарського призначення (особливого природного утворення із універсальною властивістю), притаманні такі якісні характеристики, як свідомість і вільність у питаннях використання та охорони земельних ресурсів [7].

Універсальність земель сільськогосподарського призначення в аграрному виробництві проявляється в цілеспрямованому забезпеченні потреб суб'єктів аграрного бізнесу ресурсними запасами для активізації процесів, пов'язаних з охороною біосередовища. У цьому сенсі землі сільськогосподарського призначення стають рівноцінною природною сутністю в трансформаційному процесі бізнес-моделей аграрного виробництва та їх соціалізації, виконуючи функцію часткового відтворення сільськогосподарських угідь різними інноваційними технологіями та механізмами, враховуючи їх стійкий вплив на властивості ґрунту.

Водночас, природність впливу людських ресурсів на землі сільськогосподарського призначення проявляється через різноманітну свідому соціальну відповідальність за зміни біосередовища. Тобто вони свідомо та постійно видозмінюють природний ландшафт для збільшення виробничих та енергетичних потужностей, використовуючи сільськогосподарські угіддя як симбіоз трудомісткості праці та виходу кінцевої продукції з 1 га придатних до експлуатації земельних ресурсів.

До регулюючих соціально-економічних інструментів біосередовища, які спроможні впливати та координувати ефективність використання земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного бізнесу, відносять «створення і підтримання сталої монетарної рівноваги» і «непряме державне втручання в ті сфери, які не можуть отримати належного розвитку на основі

однієї лише приватної ініціативи» [5]. Це підкреслює об'єктивність розгляду, як макроекономічних важелів, регулювання земельних відносин в аграрному виробництві та рівня добробуту людських ресурсів при використанні земель сільськогосподарського призначення в сільській місцевості.

Так, при регулюванні земельних відносин в аграрному виробництві на основі рівня добробуту людських ресурсів сільських територій необхідно збалансовувати інтереси всіх суб'єктів еколого-економічної системи – держави, регіонів, землевласників та землекористувачів, а також окремих підприємців на сільських територіях. При цьому, координація дій суб'єктів аграрного бізнесу щодо забезпечення належного рівня добробуту людських ресурсів передбачає врахування співвідношення між такими показниками, як «витрати-доходи», «витрати-прибуток» [5].

Комітетом зі світової продовольчої безпеки ООН [8] зазначено, що стале землекористування значною мірою залежить від того, як саме люди отримують доступ до земельних та інших ресурсів. Тобто, ключовим чинником економічного зростання та добробуту людських ресурсів у соціально-економічній системі суб'єктів аграрного бізнесу є доступ до земельних ресурсів і контроль над ними. В більшості європейських країн координація дій суб'єктів аграрного бізнесу щодо планування й організація заходів з охорони земель сільськогосподарського призначення є обов'язковим компонентом зеленої економічної політики [15].

В Україні, в сучасних реаліях, соціальне спрямування біоекономічної стратегії орієнтоване на трансформацію бізнес-моделей аграрного виробництва та досягнення європейських й загальносвітових стандартів життя населення в сільській місцевості, яке забезпечується тільки через ефективність використання земель сільськогосподарського призначення за певний період часу, враховуючи їх територіальне розміщення в сільській місцевості [6].

Тому, на нашу думку, при пізнанні складу регулюючих еколого-економічних інструментів аграрного виробництва за умови переходу до зеленої економіки особливої значимості набувають такі фактори: багатofункціональність, що передбачає облік широкого спектра послуг, котрі надаються землевласникам та землекористувачам в цілому, з боку держави; мультисекторальність, яка представляє інтегрований процес диверсифікації землевпорядкування і землекористування, створення нових джерел доходу, збільшення зайнятості та збереження сільських територій; гнучкість системи підтримки господарської діяльності землевласників та землекористувачів, аграрного бізнесу, заснованої на субсидіарному фінансуванні і партнерських відносинах; транспарентність, яка передбачає прозорість процесу відновлення земель сільськогосподарського призначення, на основі простого і зрозумілого законодавства.

Враховуючи вищенаведені фактори нами представлено три напрями трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва за умови переходу до зеленої економіки на основі ефективності використання земель сільськогосподарського призначення та рівня добробуту людських ресурсів (рис. 1).

Важливими при цьому є особливості зеленої економіки в бізнес-моделях аграрного виробництва, а саме: ефективне використання земельних ресурсів; збереження і збільшення природного капіталу; зменшення забруднення; низькі викиди вуглецю; захист від втрат біорізноманіття; загалом – спад антропогенного навантаження на біосередовище. Ці властивості відрізняються від нинішньої моделі економічного розвитку аграрного виробництва, і тим паче в період воєнного стану в Україні, коли збитки аграрної сфери в 2022 р. становили більш як 137,8 млрд. дол. США. Сукупні фінансові потреби нашої держави на відбудову та відновлення економіки і зокрема аграрного виробництва перевищують 349 млрд. дол. США [4; 9].

Планами післявоєнного відновлення України на період до 2032 р. передбачено виділення міжнародними донорами 750 млрд. дол. США загального фінансування (з них 20 млрд. дол. США – на відновлення біосередовища та сталого розвитку зеленої економіки в аграрному виробництві) на реалізацію п'ятнадцяти національних програм [4; 9].

Таке відновлення жодним чином не означає повернення структурних параметрів вітчизняного аграрного виробництва до довоєнного стану, а має за мету системну його структурну

трансформацію. Вони повинні реалізовуватись на основі глибокого інтегрування України до європейського економічного простору у відповідності до вимог Європейського зеленого курсу, що є запорукою виконання нашою державою Копенгагенських критеріїв набуття членства у ЄС. Відтак – в постконфліктний (повоєнний) період Україна зможе нарешті позбутись багатьох об'єктів фізично і морально застарілої спадщини радянського союзу, не тільки відбудувавши за участі міжнародних партнерів інфраструктуру аграрного сектора економіки, але й сформувати принципово нові економічні інституції і структурні сегменти зеленої аграрної економіки.

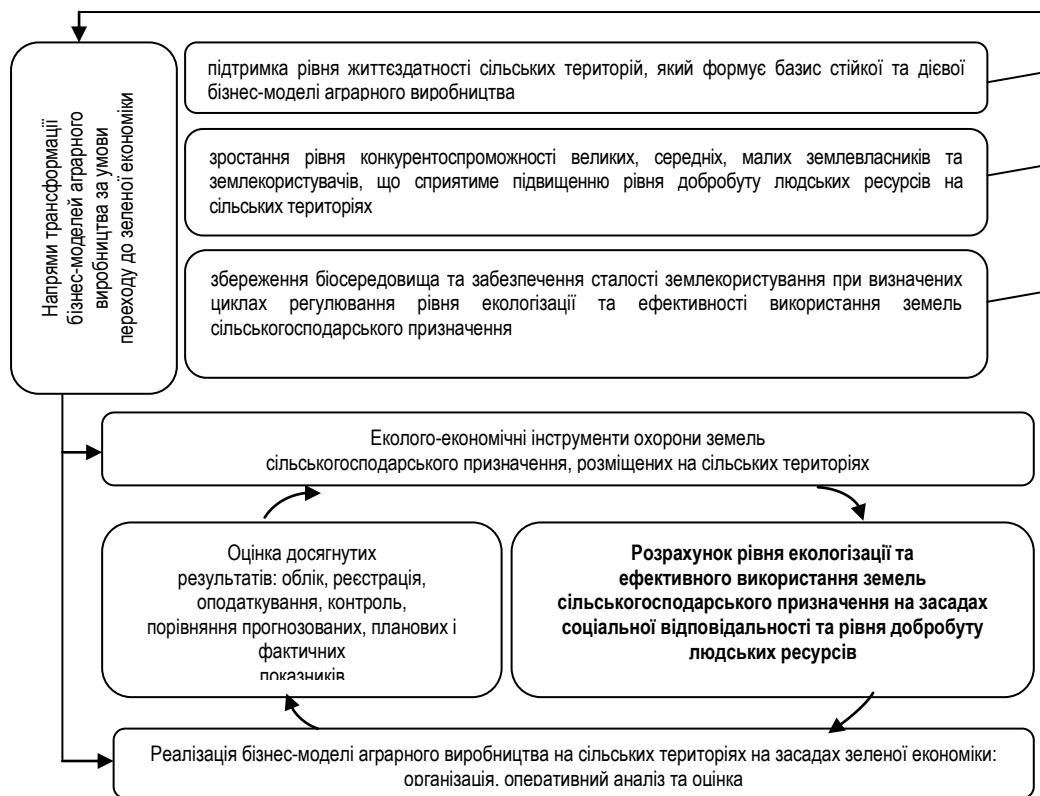

Рис. 1. Цикл регулювання екологізації та ефективності використання земель сільськогосподарського призначення при трансформації бізнес-моделей аграрного виробництва та переходу до зеленої економіки*

*Джерело: побудовано авторами.

Зазначені детермінанти дозволять здійснити сценарне прогнозування повоєнної розбудови в Україні нової бізнес-моделі аграрного виробництва, спираючись на вихідні параметри соціально-економічного стану сільських територій та опис ключових змінних, пов'язаних зі структурною зміною динаміки індикаторів екологізації та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. Підтвердженням цієї тези є, зокрема, пропонуване Міжнародним інститутом прикладного системного аналізу велике різноманіття моделей та сценаріїв щодо динаміки глобальних циклів та циркуляції повітря, ґрунтів та атмосфери [23]. Інтерпретація їх впливу на ресурсні можливості аграрного виробництва в державі щодо реалізації національних економічних інтересів становить важливе завдання та потребує системного підходу у формуванні трансзв'язків між представниками галузей аграрного сектора економіки різних країн.

Висновки і перспективи.

Таким чином, бізнес-модель аграрного виробництва на сільських територіях у період воєнного стану переживає сильний і багаторівневий технологічний перехід. Потенціал сільських територій може бути виявлений, зокрема, за рахунок автоматизації, робототехніки, діджиталізації, візуалізації віртуальної реальності щодо нових способів роботи на рівні сільських територіальних громад.

Перехід стандартної моделі аграрного виробництва на нові рейки зеленої економіки в Україні означатиме зміну економічного зростання суб'єктів аграрного бізнесу в новому напрямі, що одночасно гарантуватиме стабільність екосистеми регіонів на засадах ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, екологізації виробництва, зростання добробуту людських ресурсів в сільській місцевості та соціальну відповідальність за відновлювання енергії, за посилення ролі держави у стимулюванні зелених інвестицій та інновацій, за створення умов до підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників зеленої продукції та формування нового ставлення сільського населення до біосередовища.

Подальший напрямок розвитку моделі аграрного виробництва на за-садах зеленої економіки передбачає створення агроекологічного симбіозу як нового виду біоекономіки, в якій використовується міжгалузевий аналіз різних секторів підприємництва на сільських територіях з численними по-токама попиту і пропозиції. Впровадження нових бізнес-моделей аграрного виробництва заснованих на біоекономічних засадах дозволить викорис-товувати нові джерела енергії для власного споживання, перетворювати біомасу на додаткову вартість продуктів переробки, і, як результат, винаходити нові життєздатні напрями заробітку для сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Беспалько Р. І., Хрищук С. Ю. Проблемні питання оптимізації використання землекористувачів. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2013. Вип. 78. С. 226-229.
2. Гронська М. В. Раціональне використання земель сільськогосподарського призначення через призму організаційно-правового забезпечення. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2014. Вип. 149. С. 128-136.
3. Дорош О. С., Купріянич І. П. Роль соціально-економічної й інституційної складових у формуванні й функціонуванні агрохолдингів в Україні. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. №3. С. 12-19.
4. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». 2022. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf (дата звернення: 20.10.2023).
5. Камінецька О. В. Економічні теорії добробуту як основа ефективності та справедливості суспільного розподілу земельних ресурсів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. №2 (189). С. 66-72.
6. Кірейцева О.В. Сучасні тенденції функціонування ринку землі у Франції. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. №12 (2). С. 74-76.
7. Лібанова Е. М., Хвесик М. А. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів. Київ: ДУ ТЕПСР НАН України, 2014. 776 с.
8. Україна увійшла до комітету продовольчої безпеки ООН. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-komitetu-z-vsesvitnoyi-prodovolchoyi-bezpeki-fao>. (дата звернення: 20.10.2023).
9. Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення. *Світовий Банк, Уряд України, Європейська Комісія*. 2022. 269 с. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/zvit-shvydko-ocziinka-zavdanoyi-shkody-ta-potreb-na-vidnovlennya_ukr-1.pdf. (дата звернення: 20.10.2023).
10. Amit R., Zott C. Creating value through business model innovation. *MITSLOAN Management Review, Magazine*: Spring. 2012. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/creating-value-through-business-model-innovation/> (дата звернення: 20.10.2023).
11. Baas L. Industrial symbiosis in the Rotterdam Harbour and Industry Complex: reflections on the interconnection of the techno-sphere with the social system. *Business Strategy and the Environment*. 2008. Vol. 17. P. 330-340.

12. Blanco E., Razzaque J. Natural Resources and the Green Economy: Redefining the Challenges for People. Leiden-Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2012. 272 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Natural_Resources_and_the_Green_Economy.html?id=y_TZNgmMz94C&edir_esc=y. (дата звернення: 20.10.2023).
13. D'Amato D., Korhonen J. Integrating the green economy, circular economy and bioeconomy in a strategic sustainability framework. *Ecological Economics*. 2021. Vol. 188. P. 107143. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107143>. (дата звернення: 20.10.2023).
14. Eckerberg K., Mineur E. The Use of Local Sustainability Indicators: case studies in two Swedish municipalities. *Local Environment*. 2003. Vol. 8(6). P. 591-614.
15. Fischer-Kowalski M. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. A Report of the Working Group on Decoupling to the International Resource Panel. UNEP. 2011. 174 p.
16. [Hallstedt](#) S.I., [Broman](#) G. I., [Robèrt](#) K.-H. A method for sustainable product development based on a modular system of guiding questions. *Journal of Cleaner Production*. 2007. Vol. 15. P. 1-11.
17. Harris J. Green Keynesianism: Beyond Standard Growth Paradigms. *GDAE Working Paper*. 2019. Vol. 13-02. URL: <https://www.bu.edu/eci/files/2019/06/13-02HarrisGreenKeynesianism.pdf>. (дата звернення: 20.10.2023).
18. Lee J.-Y., Marotzke J., Bala G., Cao L., Corti S., Dunne J.P., Engelbrecht F., Fischer E., Fyfe J.C., Jones C., Maycock A., Mutemi J., Ndiaye O., Panickal S., Zhou T. Future Global Climate: Scenario-Based Projections and Near-Term Information. Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA. 2021. P. 553-672.
19. Litido M.I., Righini G. Tools and methods for the green economy. 2013. URL: http://www.plastice.org/fileadmin/files/Green_economy_EN.pdf. (дата звернення: 20.10.2023).
20. Marchi B., Zanoni S., Zavanella L. Symbiosis between industrial systems, utilities and public service facilities for boosting energy and resource efficiency. International scientific conference «Environmental and Climate Technologies». *Energy Procedia*. 2017. 128. pp. 544-550. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610217338481?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=85856a116c12247c. (дата звернення: 20.10.2023).
21. Mascarenhas A., Coelho P., Subtil E., Ramos T. The role of common local indicators in regional sustainability assessment. *Ecological Indicators*. 2010. Vol. 10. P. 646-656.
22. Mealy P., Teytelboym A. Economic complexity and the green economy. *Research Policy*. 2020. URL: <https://0300287?via%3Dihub>. (дата звернення: 20.10.2023).
23. Pollin R. *Greening the Global Economy* (Boston Review Originals). Boston: The MIT Press. 2015. 176 p.
24. Sawyer M. The scourge of green monetarism. *Brazilian Keynesian Review*. 2015. Vol. 1(2). pp. 166-176. URL: https://www.researchgate.net/publication/289537362_The_Scourge_of_Green_Monetarism. (дата звернення: 20.10.2023).
25. Tienhaara K. Green Keynesianism and the Global Financial Crisis. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/326173715_Green_Keynesianism_and_the_Global_Financial_Crisis. (дата звернення: 20.10.2023).

Статтю отримано: 27.10.2023 / Рецензування 03.12.2023 / Прийнято до друку: 30.12.2023

Natalia Trusova

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor
Department of Finance, Accounting and Taxation
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
Zaporizhzhia, Ukraine

E-mail: trusova_natalya5@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9773-4534

Natalia Kukina

Ph.D (in Economics), Associate Professor, Head of the Department
Department of Marketing
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
Zaporizhzhia, Ukraine

E-mail: kukinanatala81@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3204-0624

CONCEPTUAL PROVISIONS FOR TRANSFORMATION BUSINESS MODELS OF AGRICULTURAL PRODUCTION ON THE BASIS GREEN ECONOMY

Abstract

Introduction. The course of the economic and ecological crisis of recent years, and, especially, in the phase of martial law in Ukraine, shows the urgency of the transition to another business model of agricultural production, since at the moment the "green economy" model is the only one that allows a comprehensive approach to the solution problems of ensuring sustainable development of the agricultural sector in the post-conflict period.

Methods. The following methods were used in the research process: monographic (when studying the experience and features of running agricultural production on the basis of the green economy), the method of analysis and synthesis (when justifying the involvement of ecological and economic tools in business models of agricultural production in the conditions of the transition to a green economy); abstract-logical (when forming a paradigm of the institutional mechanism of the ecosystem in agricultural production on the basis of the green economy); theoretical generalization and comparison (when performing theoretical generalizations and formulating conclusions, improving the conceptual and categorical research apparatus); structural and logical (when studying the transformation process in the cycles of regulation of greening and efficiency of agricultural land use under a new business model of agricultural production during the transition to a green economy).

Results. The conceptual provisions of the transformation of business models of agricultural production are substantiated and the value of nature, which generates land resources for the fundamental advantages of the livelihood of rural areas, is emphasized, and warns of the risk of ecosystem destruction. Determinants of the effectiveness of the ecological and economic activity of agrarian business subjects, provided that the efficiency of agricultural land use is determined, provided by the factors of a sustainable system, which depend on the stability and profitability of the development of agricultural production. The practical application of the developed provisions makes it possible to adjust certain elements of the ecological and economic system of agrarian business entities, to improve the efficiency of the production infrastructure, to ensure changes in the structure of ownership, in legal and organizational forms of management, taking into account the peculiarities of rural areas in different regions of Ukraine.

Discussion. The further direction of the development of the model of agricultural production based on the principles of the green economy involves the creation of an agro-ecological symbiosis as a new type of bioeconomy, which uses an interdisciplinary analysis of various business sectors in rural areas with numerous supply and demand flows. The introduction of new business models of agricultural production based on bioeconomic principles will allow using new sources of energy for own consumption, converting biomass into added value of processing products, and, as a result, inventing new viable ways of earning for rural enterprises.

Keywords: transformation, business models, agricultural production, green economy, agricultural land, rural areas.

References

1. Bepalko, R.I., & Hryshchuk, S.Yu. (2013). Problemni pytannia optymizatsii vykorystannia zemlekorystuvan [Problematic issues of land use optimization]. *Heodeziia, kartohrafiia i aerofotoznimannia* [Geodesy, Cartography and Aerial photography], 78, 226-229. [in Ukr.].
2. Gronska, M.V. (2014). Ratsionalne vykorystannia zemel silskohospodarskoho pryznachennia cherez pryzmu orhanizatsiino-pravovoho zabezpechennia [Rational use of agricultural lands through the prism of organizational and legal support]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka* [Bulletin of the Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture], 149, 128-136. [in Ukr.].
3. Dorosh, O.S., & Kupriyanchuk, I.P. (2016). Rol sotsialno-ekonomichnoi y instytutsiinoi skladovkyh u formuvanni y funktsionuvanni ahrokholdnyhiv v Ukraini [The role of socio-economic and institutional components in the formation and functioning of agricultural holdings in Ukraine]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel* [Land Management, Cadastre and Land Monitoring], 3, 12-19. [in Ukr.].
4. Zelene povoiennie vidnovlennia Ukrainy: viziia ta modeli (2022) [Green post-war recovery of Ukraine: vision and models]. «Resursno-analitychnyi tsentr «Suspilstvo i dovkillia» [Analytical note. «Resource-Analytical Center «Society and Environment»]. Retrieved from https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf
5. Kaminetska, O.V. (2017). Ekonomichni teorii dobrobutu yak osnova efektyvnosti ta spravedlyvosti suspilnoho rozpodilu zemelnykh resursiv [Economic theories of well-being as the basis of efficiency and fairness of social distribution of land resources]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini* [Formation of Market Relations in Ukraine], 2 (189), 66-72. [in Ukr.].
6. Kireitseva, O.V. (2016). Suchasni tendentsii funktsionuvannia rynku zemli u Frantsii. [Modern trends in the functioning of the land market in France]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»* [International Scientific Journal

«Internauka»), 12(2), 74-76. [in Ukr.].

7. Libanova, E.M., & Khvesyuk, M.A. (2014). *Sotsialno-ekonomichniy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv* [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions]. Kyiv: DU TEPSR NAN Ukrainy.

8. Ukraina uviishla do komitetu prodovolchoi bezpeky OON. (2021). [Ukraine joined the UN Food Security Committee]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-komitetu-z-vseshvitnoyi-prodovolchoyi-bezpeki-fao>.

9. Ukraina: shvydka otsinka zavdanoi shkody ta potreb na vidnovlennia. (2022). Cvitovyi Bank, Uriad Ukrainy, Yevropeiska Komisiiia. Retrieved from https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/zvit-shvydka-oczninka-zavdanoyi-shkody-ta-potreb-na-vidnovlennya_ukr-1.pdf.

10. Amit, R., & Zott, C. (2012). Creating value through business model innovation. *MITSLOAN Management Review, Magazine: Spring*. Retrieved from <https://sloanreview.mit.edu/article/creating-value-through-business-model-innovation/>

11. Baas, L. (2008). Industrial symbiosis in the Rotterdam Harbour and Industry Complex: reflections on the interconnection of the techno-sphere with the social system. *Business Strategy and the Environment, 17*, 330-340.

12. Blanco, E., & Razaque, J. (2012). *Natural Resources and the Green Economy: Redefining the Challenges for People*. Leiden-Boston: Martinus Nijhoff Publishers. Retrieved from https://books.google.com.ua/books/about/Natural_Resources_and_the_Green_Economy.html?id=y_TZNgmMz94C&redir_esc=y.

13. D'Amato, D., & Korhonen, J. (2021). Integrating the green economy, circular economy and bioeconomy in a strategic sustainability framework. *Ecological Economics, 188*, 107143. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107143>.

14. Eckerberg, K., & Mineur, E. (2003). The Use of Local Sustainability Indicators: case studies in two Swedish municipalities. *Local Environment, 8* (6), 591-614.

15. Fischer-Kowalski, M. (2011). Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. A Report of the Working Group on Decoupling to the International Resource Panel. UNEP.

16. Hallstedt, S.I., Broman, G.I., & Robèrt, K.-H. (2007). A method for sustainable product development based on a modular system of guiding questions. *Journal of Cleaner Production, 15*, 1-11.

17. Harris, J. (2019). Green Keynesianism: Beyond Standard Growth Paradigms. *GDAE Working Paper*, 13-02. Retrieved from <https://www.bu.edu/eci/files/2019/06/13-02HarrisGreenKeynesianism.pdf>.

18. Lee, J.-Y., Marotzke, J., Bala, G., Cao, L., Corti, S., Dunne, J.P., Engelbrecht, F., Fischer, E., Fyfe, J.C., Jones, C., Maycock, A., Mutemi, J., Ndiaye, O., Panickal, S., & Zhou, T. (2021). *Future Global Climate: Scenario-Based Projections and Near-Term Information*. Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 553-672.

19. Litido, M.I., & Righnini, G. (2013). Tools and methods for the green economy. Retrieved from http://www.plastice.org/fileadmin/files/Green_economy_EN.pdf

20. Marchi, B., Zanoni, S., & Zavanella, L. (2017). Symbiosis between industrial systems, utilities and public service facilities for boosting energy and resource efficiency. *International scientific conference «Environmental and Climate Technologies»*. *Energy Procedia, 128*, 544-550. Retrieved from https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610217338481?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=85856a116c12247c

21. Mascarenhas, A., Coelho, P., Subtil, E., & Ramos, T. (2010). The role of common local indicators in regional sustainability assessment. *Ecological Indicators, 10*, 646-656.

22. Mealy, P., & Teytelboym, A. (2020). Economic complexity and the green economy. *Research Policy*. Retrieved from <https://0300287?via%3Dihub>.

23. Pollin, R. (2015). *Greening the Global Economy* (Boston Review Originals). Boston: The MIT Press.

24. Sawyer, M. (2015). The scourge of green monetarism. *Brazilian Keynesian Review, 1*(2), 166-176. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/289537362_The_Scourge_of_Green_Monetarism

25. Tienhaara, K. (2018). Green Keynesianism and the Global Financial Crisis. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/326173715_Green_Keynesianism_and_the_Global_Financial_Crisis

Received: 10.27.2023 / Review 12.03.2023 / Accepted 12.30.2023

